

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het belang van het Binnenhof

Smit, D.E.J.

Citation

Smit, D. E. J. (2015, July 1). *Het belang van het Binnenhof*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/33239>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/33239>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/33239> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Smit, Diederik

Title: Het belang van het Binnenhof : twee eeuwen Haagse politiek, huisvesting en herinnering

Issue Date: 2015-07-01

Het belang van het Binnenhof

Het belang van het Binnenhof

Twee eeuwen Haagse politiek, huisvesting en herinnering

Proefschrift

Ter verkrijging van

de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op woensdag 1 juli 2015 klokke 16.15 uur

door **Dirk Erik Jan Smit**

geboren te Groningen

op 1 januari 1983

Promotores: prof. dr. H. te Velde, Universiteit Leiden
                                      prof. dr. W.E. Krul, Rijksuniversiteit Groningen

Promotiecommissie: prof. dr. R.A.M. Aerts, Radboud Universiteit Nijmegen
                                      prof. dr. W.J.M. Voermans, Universiteit Leiden
                                      prof. dr. W. Otterspeer, Universiteit Leiden
                                      dr. A. Biefang, KGParl Berlin
                                      dr. M.A. Ebben, Universiteit Leiden

Deze uitgave kwam tot stand met steun van het ministerie van Algemene Zaken, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal.

© 2015 Diederik Smit

Omslagontwerp CMRB

Foto omslag Archief van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort

Foto auteur Sacha de Boer

Zetwerk Elgraphic bv, Vlaardingen

Van dit proefschrift is ook een handelseditie verschenen bij Uitgeverij Prometheus · Bert Bakker te Amsterdam onder ISBN 978 90 351 4214 5.

Inhoud

Inleiding 9

Plaats en politiek 12

Het Binnenhof in boeken 16

Representativiteit, functionaliteit en de erfenis van het verleden 19

Afbakening en periodisering 23

1 Van paleis naar parlement.

Het Binnenhof tot en met de Bataafse tijd 27

In Den Haag, daar woont een graaf 27

Tussen lokaal en centraal gezag 32

Op eigen benen 37

Pracht, praal en pronkzucht 42

Oplopende spanningen 47

Omwenteling en eenwording 53

2 Hofstad naast de hoofdstad, 1806-1840 58

Verval en restauratie 58

Een hoopvol onthaal 60

Het Binnenhof buitenspel 64

De omwenteling van 1813 71

De schaduw van Amsterdam 77

Het hofheringericht 82

De Brusselse evenknie 90

Een plaats met historisch gezag 99

3	Vooruitkijken of terugblikken, 1840-1880	104
	<i>Een onbevredigende situatie</i>	104
	<i>Krimp en kritiek</i>	107
	<i>Eerste ontwerpen voor een nieuwe orde</i>	111
	<i>Schade en schande</i>	117
	<i>Het monumentale Binnenhof</i>	128
	<i>Thorbeckes Paleis der Staten-Generaal</i>	134
	<i>Luchtkastelen</i>	140
	<i>Conciliantie en behoud</i>	148
	<i>Een hof voor heel de natie?</i>	154
	<i>Een historisch bondgenootschap</i>	158
4	Aanpassing en herstel, 1880-1940	161
	<i>Het beperkte Binnenhof</i>	161
	<i>Van kapel naar kantoor</i>	164
	<i>Torentje en troonzaal</i>	171
	<i>Het nationaal staatstoneel</i>	179
	<i>Doorbreken en voortbouwen</i>	188
	<i>Het primaat van het parlement</i>	193
	<i>Een nieuw paleis?</i>	197
	<i>Crisis, congressen en centralisatie</i>	206
	<i>Schakeljaren</i>	210
5	Hart van de democratie, 1940-2015	213
	<i>Van dictatuur naar democratie</i>	213
	<i>Nieuwe initiatieven</i>	217
	<i>Herstel en vernieuwing</i>	221
	<i>Verdere tweedeling</i>	225
	<i>Naar een nieuw huis voor de Tweede Kamer</i>	231
	<i>Ruimte voor verandering?</i>	239
	<i>Nieuwbouw uit bestaande delen</i>	246
	<i>Oude versus nieuwe symboliek</i>	251
	<i>Tegenwicht in het Torentje</i>	259
	<i>Gesloten, maar rijk aan traditie</i>	265
	<i>De juiste toon</i>	271

Conclusie 274

De roep om representativiteit 277

Praktische problemen en pragmatisme 281

De geest van de geschiedenis 283

De machteloosheid van de maakbaarheid? 287

Het belang van het Binnenhof 289

Noten 293

Plattegrond 324

Woord van dank 327

Bronnen en literatuur 329

Personenregister 341

Over de auteur 347

Summery 348

